

Δεληφική υπόμνηση στη Χίλαρι

Με κάποια καθυστέρηση έφθασαν στη στήλη μας λεπτομέρειες από την τελευταία ημέρα (και καλύτερη, όπως η ίδια είπε) παραμονής της Χίλαρι Κλίντον στη χώρα μας – με την επίσκεψή της στους Δελφούς: Στο «Συμπόσιο», όπου γεννιάσε, ο ιδιοκτήτης του Παν. Καλτσής (φωτογραφία) της δώρησε ένα βιβλίο με το έργο της Εύας Πάλμερ Σικελιανού κι ένα αντίγραφο της επιστολής της προς τον (τότε) πρόεδρο των ΗΠΑ Καλβίνο Κούλιτζ, με την οποία τον ανέπτυσε το όραμα του Αγγελου Σικελιανού να αναβιώσει η Δεληφική Αμφικτιονία – για μια ειρηνική, και με αρμονικές διακρατικές σχέσεις, ανθρωπότητα. Εκτός από το συμβολικό δώρο, υποθέτουμε ότι ο κ. Καλτσής θα βρήκε την ευκαιρία να πει στην πρώτη κυρία των ΗΠΑ να μεταφέρει στον «πλανητάρχη» σύζυγό της πως τούτος ο ιερός τόπος, ως λίκνο του πολιτισμού, όφειλε να είναι, για τη διεθνή κοινότητα, σεβαστός, διατηρητέος και προστατευόμενος από κάθε επιβουλή...

Γ.Β.

Παπανδρέου, Κ. Λαλιώτης, Στ. Μπέ-
νος), θα βγάλει το φίδι από την τρύ-
πα: Θα απαντήσει στους βουλευτές
του ΚΚΕ, Ορ. Κολοζώφ και Στρ. Κό-
ρακα, που έχουν περιεργες απορίες,
όπως:

• Πόσο έχει προϋπολογισθεί να κο-
στίσει το Συνεδριακό Κέντρο, που οι-
κοδομεί ο κ. Χρ. Λαμπράκης στο
Πάρκο Ελευθερίας και ποιοι ανέλα-
βαν τη χρηματοδότησή του. Και

• Αν ο ΕΟΤ έχει εγγράφως εγκρίνει
τη σκοπιμότητα του έργου στον ίδιο
χώρο με τα κτίρια του ΕΑΤ-ΕΣΑ,
που έχουν κηρυχθεί νεότερα ιστορι-
κά μνημεία.

Υπάρχουν, βεβαίως, και οι καταγ-
γελίες της «Συντονιστικής Επιτρο-
πής για τη σωτηρία του Πάρκου
Ελευθερίας», ότι – όπως κατέστη σα-
φές κατά τη σχετική συζήτηση στην
Επιτροπή Αναστολών του Ε' Τμήμα-
τος του Συμβουλίου της Επικρατείας:

• Το νέο Π.Δ. (Κ. Λαλιώτη) αφήνει
περιθώρια για 2.500 θέσεις στο υπό-
γειο γκαράζ του Μεγάρου Μουσικής

– κι όχι 750 θέσεις, όπως έχει ανα-
κοινωθεί, ή 1.000, που προβλέπει το
πρόγραμμα «Αττική SOS».

• Με το νέο Π.Δ., ο ΟΜΜΑ κατα-
λαμβάνει έκταση του Πάρκου Ελευ-
θερίας 15.400 τ.μ. και όχι 13.200 τ.μ.,
όπως έχει ανακοινωθεί. Και ότι

• Και στο νέο Π.Δ. δεν προβλέπονται
το Συνεδριακό Κέντρο και η Μουσική
Βιβλιοθήκη, που έχει ήδη εξαγγελί-
σει ο κ. Χρ. Λαμπράκης.

Αλλά αυτές οι καταγγελίες θα μει-
νουν, ως συνήθως, αναπάντητες...

Γ.Β.

Οι σκεπτόμενοι...

Ο Μ. Παπακωνσταντίνου παρου-
σίαζε χθες το μεσημέρι το βιβλίο του
Α. Ανδριανόπουλου. Ο πρώην υπουρ-
γός Εξωτερικών κάνει αναφορές
«στους σκεπτόμενους πολιτικούς που
υπάρχουν στη χώρα μας». Και ενώ τα
λέει αυτά, το βλέμμα του πέφτει πά-
νω στον Γ. Σουφλιά, που κάθεται
απέναντί του, «να, για παράδειγμα,
υπάρχει ο Γ. Σουφλιάς, αναφέρει,
ενώ το βλέμμα του συνεχίζει την πο-
ρεία του. Περνάει από το βουλευτή
που κάθεται δίπλα στον Γ. Σουφλιά
και στέκεται στον επόμενο «ή όπως ο
Σωτήρης Χατζηγάκης...», αναφέρει
πάλι ο πρώην υπουργός. Και ποιος
ήταν ο καθημέμενος που ο κ. Παπακων-
σταντίνου παρέλειψε; Μα, ο Απ.
Ανδρεουλιάκος...

Γ.ΠΑΝ.

Επικοινωνιακά

Και άλλα ωραία πράγματα κάνουν
στην ΕΡΤ-3: Χθες π.χ. μάς έστειλαν

να λάβουμε γνώση τρία τεύχη της
ενημερωτικής έκδοσής τους «Τρία»,
της οποίας την ύπαρξη έως τώρα
αγνοούσαμε. Επικοινωνιακή πολιτι-
κή θα μου πείτε. Έτσι, στο τεύχος Φε-
βρουαρίου μετρήσαμε 8 έγχρωμες
φωτογραφίες του γεν. διευθυντού
Μιχ. Αλεξανδρίδη, περιχαρούς σε
διάφορες τελετές με υπουργούς και
διάφορα πολιτικά πρόσωπα ΠΑΣΟΚ
και Ν.Δ. Ελπίζουμε ότι όλο και κά-
ποιος σπόνσορας θα το πληρώνει και
δεν θα χρεώνονται οι επικοινωνιακές
φωτογραφίες τους στους φορολογού-
μενους.

Α.Κ.

Ακηδεμόνευτοι...

Το θλιβερό αποτέλεσμα της κρίσης
στην Πολιτιστική Πρωτεύουσα είναι
ότι δόθηκε η ευκαιρία στους υπηρέ-
τες «ισχυρών κυρίων», να χλευάσουν
τη Θεσσαλονίκη και τους κατοίκους
της.

Ήταν αναμενόμενο...

Ας γνωρίζουν, οι ίδιοι και οι ιδιο-
κτήτες τους, ότι αυτή η πόλη προτιμά
μια ολόδική της αποτυχία, παρά μια
υπό κηδεμονίαν επιτυχία. Η θλίψη
των Θεσσαλονικιών είναι πιο έντιμη
από τη δική τους χαρά.

Επιτέλους, ας μην το παίρνουν τό-
σο βαρέως, που απέχουν από τη μοι-
ρασιά οι... εκτροφείς τους.

Σ.Α.

Του ΔΙΟΓΕΝΗ ΚΑΜΕΝΟΥ

Ο Κ. Σημίτης και ο Α.
Τσοχατζόπουλος θα
βρεθούν μαζί σήμερα
στον Εβρο, στο συνέδριο
των νομαρχών. Οχι, δεν
υπάρχει περίπτωση να
συγκρουστούν, γιατί θα παρέμβει
ο... κυανόκρανος Κ. Σκανδαλίδης!

Γ. ΚΑΡ.

Είναι αναμφίβολο ότι η νέα κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ
έχει εμπνεύσει πολλές ελπίδες και προσδοκίες
στον προοδευτικό χώρο, όσον αφορά την ανανέω-
ση και τον εμπλουτισμό της σοσιαλιστικής προοπτικής
στη χώρα μας. Όπως όμως έχει καταστεί φανερό από τις
πρόσφατες πολιτικές και εσωκομματικές εξελίξεις, ο
δρόμος δεν θα είναι σπαρμένος με άνθη. Για να υπάρξει
μια πραγματική ανανέωση δεν αρκούν ούτε οι διακηρύ-
ξεις ούτε οι καλές προθέσεις. Χρειάζεται πρώτα και πά-
νω απ' όλα συγκεκριμένος και σαφής προσδιορισμός
μιας νέας γραμμής πλεύσης.

Του
ΠΩΡΓΟΥ Χ.
ΣΩΤΗΡΕΛΗ*

Αυτό σημαίνει, κατ' αρχάς, αναδιάρθρωση
των τακτικών και στρατηγικών στόχων,
ώστε να αντιστοιχηθεί η έννοια του δημο-
κρατικού σοσιαλισμού στα νέα οικονομικά,
πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα, τόσο σε
εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο... Ση-
μαίνει, επίσης, αποφασιστικότητα, σοβα-
ρότητα και συνέπεια στην άσκηση της
εξουσίας, με παράλληλη ενίσχυση των θε-
σμών της πολιτικής συμμετοχής και των δη-
μοκρατικών ελέγχων (εν όψει μάλιστα και
ανάθεωρησης του Συντάγματος...). Σημαί-
νει, τέλος, ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτική
των αυτονοήτων – που τόσο σκληρά δοκι-
μάστηκε τα τελευταία χρόνια – και βεβαί-

Υπάρχει ελπίδα για ένα νέο ΠΑΣΟΚ;

ως στην οικονομική ανάπτυξη. Η τελευταία όμως θα
πρέπει, στο μέτρο του εφικτού και συνυπολογιζόμενων
των διεθνών παραμέτρων, να είναι πραγματικά ισορρο-
πη. Να μη θυσιάζει δηλαδή την έννοια της δημόσιας
υπηρεσίας – αλλά και τη δυνατότητα της όποιας αυτο-
διαχειριστικής πρωτοβουλίας – στο βωμό της ιδιωτικής
ασυδοσίας, και επιπλέον να χρωματίζεται από κοινωνι-
κή ευαισθησία, συνδυάζοντας την ευημερία των δεικτών
με την ευημερία των ανθρώπων και εγγυώμενη, ιδίως,
την αποτελεσματική προστασία των οικονομικά αδυνά-
των και των κοινωνικά αποκλεισμένων...

Μια τέτοια ανανέωση, όμως, είναι προφανές ότι
συνεπάγεται κατ' ανάγκην ρήξεις με όλα εκείνα
που θα μπορούσαμε να πούμε ότι συνιστούν τις
παιδικές ασθένειες του ελληνικού σοσιαλισμού. Πρό-
κειται, συγκεκριμένα, για τον αρχηγισμό, το λαϊκισμό,
τον τριτοκομματικό και τον γραφειοκρατισμό, που δυ-
στυχώς εξακολουθούν να έχουν ισχυρά κατάλοιπα και
ποικιλόμορφες επιβιώσεις... Οι ρήξεις αυτές, μάλιστα,
πρέπει να γίνουν με γρήγορα και αποφασιστικά βήματα,
χωρίς παλινωδίες και ημίμετρα. Είναι ωστόσο αυτονόη-
το ότι δεν χρειάζονται ακρότητες και υπερβολές, που εί-
τε θα ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο επίπεδο συνείδησης
και δεκτικότητας του χώρου είτε, ακόμη χειρότερα, θα
οδηγούν στη μετατόπιση του εκκρεμούς προς το άλλο
άκρο.

Η εσωκομματική δημοκρατία – που τόσο όψιμα την
ανακάλυψαν ορισμένοι οσφυοκάμπτες απολογητές της
«ενός ανδρός αρχής» – πρέπει να συνδυασθεί με την
αποτελεσματικότητα, και να μην οδηγεί σε στρίβες και
ανούσιες ομφαλοσκοπήσεις, αλλά ούτε και σε ακράτεια
λόγων μπροστά στα αδηφάγα μικρόφωνα των καραδο-
κούντων ΜΜΕ... Παράλληλα, η σηματοδότηση της νέας
πορείας δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να εξαντληθεί
στην υιοθέτηση ενός ουδέτερου και άχρωμου «εκσυγ-
χρονισμού» και ενός άκριτου «φιλοευρωπαϊσμού». Το
ΠΑΣΟΚ, αν θέλει να επιβιώσει ως ενιαίος πολιτικός ορ-
γανισμός, οφείλει απ' ενός να υπερβεί το λαϊκισμό πα-
ραμένοντας γνήσια λαϊκό και απ' ετέρου να εγκαταλεί-
ψει οριστικά τον απομονωτισμό παραμένοντας – ιδίως
στα ζητήματα της πολιτιστικής μας ταυτότητας – γνήσια
ελληνοκεντρικό (εν ανάγκη δε, και κατά περίπτωση,
ελαφρώς «αμερικανο - ή «ευρω-σκεπτικιστικό»...).

Βαρύνονται το φορτίο για τη νέα κυβέρνηση. Πέρα
από την τρέχουσα διαχείριση, που μπορεί να κρύ-
βει απρόβλεπτες παγίδες όπως η κρίση των βρα-
χονοσίδων, κουβαλάει στους ώμους τις σωρευμένες
προσδοκίες για την ανανέωση ενός χώρου, ο οποίος, σε
περίοδο των καιρών και των τραυματικών εμπειριών του,
εξακολουθεί να επιμένει προοδευτικά, δημοκρατικά
και σοσιαλιστικά. Και τις προσδοκίες αυτές δεν επιτρέ-
πεται να τις διαφύσει. Η πίστωση χρόνου και η εμπι-
στοσύνη εξακολουθούν να υφίστανται, παρά τους κά-
ποιους ατυχείς χειρισμούς. Παράλληλα δε η κακή – έως
κάκιση – εικόνα της συντηρητικής αντιπολίτευσης αφή-
νει τεράστια περιθώρια για ισχυρό διεμβολισμό του χώ-

ρου της, ώστε η κατ' αρχήν ευνοϊκή στάση πολλών απο-
γοιτευμένων οπαδών της να μεταβληθεί σε σταθερή
υποστήριξη (προς τούτο, πάντως, αρκεί η σοβαρότητα
και η συνέπεια λόγων και έργων κατά τη διακυβέρνηση
της χώρας, χωρίς να απαιτείται επιπρόσθετα και πολιτι-
κή μετατόπιση προς τα δεξιά...).

Για να μην υπάρχουν βεβαίως απατάτες, είναι ανα-
γκαίο να υπογραμμιστεί ότι η συνολική ανανέωση
του σοσιαλιστικού χώρου στην Ελλάδα δεν είναι
δυνατόν να πραγματοποιηθεί μέσα από τη λειτουργία μιας
κυβέρνησης. Το ζητούμενο είναι ένα νέο ΠΑΣΟΚ, στη
θέση ενός παρακαμασμένου και γραφειοκρατικού μηχανι-
σμού, που βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία με την
κοινωνική βάση, αλλά και με τις ανάγκες των καιρών.
Στην πραγματικότητα αυτό που επιβιώνει σήμερα ως
«κόμμα», και το οποίο επικαλούνται απάρεσκα διάφο-
ρα στελέχη του με μία σοσιαλφανή επιχειρηματολογία,
είναι τα ράκη του παλιού ΠΑΣΟΚ, της πρώτης δεκαε-
τίας. Πρόγματι εκείνο το ΠΑΣΟΚ, όπως το ζήσαμε – και
όσοι το ζήσαμε... – μέχρι το 1981, σε κάποιο δε βαθμό
και μέχρι το 1985, ήταν ένας ζωντανός πολιτικός οργα-
νισμός. Ένας οργανισμός ο οποίος, παρά τους δογματι-
σμούς, τις αντιφάσεις και τις τριτοκομματικές προσμίξεις
του, διαπεράστηκε από πραγματικές ιδεολογικοπολιτι-
κές αντιθέσεις, ζυμώθηκε με τα λαϊκά προβλήματα, προ-
ώθησε την ιδέα της κοινωνικής αλληλεγγύης και καθο-
δήγησε, τέλος, τις κοινωνικές δυνάμεις προς
την κατεύθυνση μιας συντεταγμένης και κα-
τά βάση υγιούς πολιτικοποίησης...

Σήμερα βεβαίως οι συνθήκες έχουν αλλά-
ξει. Τεράστιες ανακατατάξεις έχουν συντε-
λεσθεί, και η παγκόσμια δημοκρατική Αρι-
στερά αναζητεί εναγώνια το σπάγμα της, χω-
ρίς προδιαγραφμένες ουτοπίες και εύκολες
βεβαιότητες, αλλά και με περισσότερο ελεύ-
θερη και κριτική ματιά. Όμως οι νέες αυτές
συνθήκες δεν σημαίνουν το τέλος των σοσια-
λιστικών κομμάτων (όπως και δεν σημαί-
νουν, άλλωστε, το τέλος της Ιστορίας...). Κά-
θε άλλο μάλιστα. Το όραμα του σοσιαλισμού
με δημοκρατικό και ανθρώπινο πρόσωπο
έχει μεγαλύτερη επικαιρότητα από ποτέ,
καθώς η παγκόσμια σκηνή φαίνεται να μο-
νοπωλείται ή να ολιγοπωλείται ολοένα και
περισσότερο από τεράστια κέντρα οικονομι-
κής ισχύος, που συγκροτούν μαζί με τα σύγ-
χρονα ΜΜΕ και τις ρέπουσες προς τον αυ-
ταρχισμό περιοχές του κράτους ένα παντο-
δύναμο και καταθλιπτικό πλέγμα εξουσίας.
Και απέναντί του το μόνο ισχυρό και φερέγ-
γο αντίβαρο μπορεί να είναι τα σοσιαλιστι-
κά κόμματα, στο μέτρο βεβαίως που θα ξεπεράσουν τις
χρόνιες αγκυλώσεις και καθυστερήσεις τους. Όσον αφο-
ρά δε το ΠΑΣΟΚ για να αποτελέσει αξιόπιστο φορέα
της σοσιαλιστικής προοπτικής στην Ελλάδα – ή εν πάση
περιπτώσει της άμυνας απέναντι στη νεοφιλελεύθερη
αλλοτρίωση και φθορά του ανθρώπου – οφείλει κυριο-
λεκτικά να υπερβεί το σημερινό εαυτό του.

Ειδικότερα, το ΠΑΣΟΚ οφείλει να ξεφύγει ανεπι-
στρεπτά από το ρόλο της συλλογικής υποκατάστασης του
παραδοσιακού κομματάρχη, να πάρει να εκτρέψει
στους κόλπους του «παράγοντες» και θεσπιθήρες και να
αποχρέψει σταδιακά τους τυχοδιώκτες και τους αριθμί-
στες, τους νεοπροσινισσάντες αλεξιπτωτιστές και τα
–υπερτιμημένα– δημιουργήματα των ΜΜΕ... Με μία ου-
σιαστική εξύγιανση στο εσωτερικό του και ιδίως με μία
ανοιχτή και αξιολογική στελεχειακή πολιτική – που θα
αυθεντοποιεί όχι μόνον στον ιστορικό χώρο του αλλά,
δυνάμει, και στο σύνολο των ανένταχτων της ευρείας
δημοκρατικής Αριστεράς – το ΠΑΣΟΚ μπορεί πράγματι
να μετασχηματισθεί ριζικά. Να γίνει, δηλαδή, ένα λιγό-
τερο μαζικό πλην σφιχτοδεμένο και καλοοργανωμένο
κόμμα στελεχών, υψηλού επιπέδου, που θα βρίσκεται σε
αμφίδρομη και διαλεκτική σχέση τόσο με τον περίγυρο
των οπαδών του, όσο και με την κοινωνία, ως αποτελε-
σματικός πολιτικός διαμεσολαβητής της και όχι ως ευ-
θύγραμμα απεικόνισή της... Προς την κατεύθυνση αυτή
θα ήταν χρήσιμη η καθιέρωση και ενδιάμεσων χαλαρών
οργανωτικών μορφών, συνδικαλιστικών ή τοπικού χα-
ρακτήρα, με ελεύθερη συμμετοχή στην υπόδειξη υποψη-
φίων – για κάθε είδους εκλογικές διαδικασίες – καθώς
στην επεξεργασία προτάσεων για πολιτικές και κοι-
νωνικές μεταρρυθμίσεις και στη συζήτηση μεγάλων πο-
λιτικών ζητημάτων.

Μόνο με τέτοιες εσωτερικές διεργασίες – και όχι
με ανούσια εσωστρέφεια και μικροκομματικές
ζυμώσεις – το ΠΑΣΟΚ θα είναι σε θέση να
αξιοποιήσει δημιουργικά το προσεχές Συνέδριό του και
να κατακτήσει το μοναδικό ρόλο που μπορεί να το κα-
ταξιώσει ως «ηγεμονική» πολιτική δύναμη και για τον
επόμενο αιώνα. Και ο ρόλος αυτός είναι διττός:

Αφ' ενός μεν του «συλλογικού διανοούμενου», που θα
έχει ανοιχτές τις κεραίες στα προβλήματα, τα ερεθίσμα-
τα και τα μηνύματα της κοινωνίας, αλλά και θα μπορεί
να τα συνθέτει με δημοκρατικό διάλογο και να τα μετα-
σχηματίζει σε φερέγγα και πειστική πολιτική πρόταση.
Αφ' ετέρου δε του συλλογικού καθοδηγητή, ο οποίος θα
δρά με λογισμό και με όνειρο – ιεραρχώντας και συνάμα
συναρμώντας το επικτό, το αναγκαίο και το οραματικό –
και θα αποτελεί τον αναγκαίο καταλύτη για την πολιτική
ενεργοποίηση του λαού, προς την κατεύθυνση της πολι-
τικής και της κοινωνικής δημοκρατίας...

*Επίκουρος καθηγητής του Συνταγματικού
Δικαίου, πρώην γενικός γραμματέας του
Υπουργείου Δικαιοσύνης.